

„медична” література та деякі лікувальні „рецепти” засвідчують надзвичайно низький її рівень – з використанням елементів надприродного походження й звичайним невіглаством.

1. Рузанов А.М. *История ветеринарной науки и ветеринарного образования на землях Западной Украины*. – Львов, 1987.
2. Калугин В.И. *Ветеринария в России в XVIII в. // Никитин И.Н., Калугин В.И. История ветеринарии*. – М., 1988.
3. Коропов В.М. *Ветеринария в дворянской России XVIII в. // История ветеринарии в СССР*. – М., 1954; Мирзоян Э.Н. *История изучения индивидуального развития сельскохозяйственных животных в России (середина XVIII – первая треть XIX в.)*. – М., 1961.
4. Рудик С.К. *Нариси з історії ветеринарної медицини*. – К., 1995.
5. Рудик С.К. *Становлення лікування людини і тварин: Історичні нариси*. – К., 1996.
6. Рудик С.К. *Народна ветеринарія України*. – К., 2002.
7. Балабушевич Т.А. *Аграрна історія Галичини у XVIII ст.* – К., 1991.
8. Куртяк Б., Ткачук П. *Нарис історії ветеринарної медицини Львівщини*. – Львів, 2001. (Бібліогр. – С. 299-303). *Зауважимо принагідно, що вказані автори широко користуються матеріалами вищезазначеної монографії Т.А. Балабушевич про стан тваринництва в маєтках М. Жевуського у Руському воєводстві, подають деякі опрацьовані нею статистичні відомості (зокрема, таблиця на С. 13), не покликаючись при цьому жодного разу на дослідницю.*
9. *Ветеринарна медицина в Україні в період XVIII – початку XIX ст. // Курс лекцій з історії ветеринарної медицини Авт. кол.: Р.І. Кравців, М.В. Козак, В.Я. Присяжнюк*. – Львів, 1998.
10. Perenc A. *Historia lecznictwa zwierząt w Polsce*. – Wrocław, 1958.
11. Овсінський Ю. *Книги розпоряджень Міхала Жевуського адміністрації маєтків у Подільському і Волинському воєводствах (30-70-ті роки XVIII століття) // Записки НТШ. – Т.СXXL: Праці комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін / Відп. ред. О. Купчинський*. – Львів, 2000.
12. Овсінський Ю. *Тваринництво у фільварках Подільського воєводства у XVIII ст. (на матеріалах маєтків Міхала Жевуського) // Вісник Львівського ун-ту. Серія історична*. – Львів, 2003. – Вип. 38.
13. Овсінський Ю. *Застосування нетрадиційної тягової сили у фільварках Подільського та півдня Волинського воєводства Речі Посполитої у 40-70-ті роки XVIII ст. // Гуржіївські історичні читання: Зб. наук. праць, присв. чл.-кор. АН УРСР І.О.Гуржію / За заг. ред. В.А. Смоля. – Черкаси, 2007.*
14. Овсінський Ю. *Маєтковий комплекс Жевуських у Подільському воєводстві Речі Посполитої у XVIII ст. // Folwark, wies, latyfundium. Gospodarstwo wiejskie w Rzeczypospolitej w XVI-XVIII wieku / Pod red. J.Muszynskiej, Sz. Kazuska, J. Pielasa*. – Kielce, 2009.
15. Seifman P. *Weterynaryja // Encyklopedia powszechna*. – Warszawa, 1867. – Т. 26.
16. Kula W. *Teoria ekonomiczna ustroju feudalnego. Proba modelu*. – Warszawa, 1962.
17. Baranowski B. *Hodowla od XVI do XVIII w. // Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 r. / Red. B.Baranowskiego, J.Topolskiego*. – Warszawa, 1981. – Т. 1.
18. *Центральний Державний історичний архів України*

- у м. Львові (Далі – ЦДІАУЛ). – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 2259.
19. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1823.
 20. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1323.
 21. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1827.
 22. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1068.
 23. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1325.
 24. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1324.
 25. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1328.
 26. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1067.
 27. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1073.
 28. Brzozowski St. *Studia rolnicze, lesne i weterynaryjne polaków w Wiedniu od XVIII do XX wieku*. – Wrocław, 1967.
 29. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1346.
 30. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1322.
 31. *Wiedza rolnicza: Wypisy zrodel // Baranowski B., Lewandowski W., Pitowski J.St. Upadek kultury w Polsce w dobie reakcji katolickiej (XVII-XVIII w.)*. – Warszawa, 1950.
 32. ЦДІАУЛ. – Ф. 181. – Оп. 2. – Спр. 1320.

М.І. Чорний

МЛИНИ ЦЕРКОВНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕЖАХ ПЕРЕДМІСТЬ І ПРИМІСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ЛЬВОВА У XIV – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Формування церковного та монастирського землеволодіння різних конфесій пов'язане із питанням власності на нерухоме майно: пекарень, броварів, рибних ставів, млинів, оліярень тощо. Об'єктивного наукового аналізу потребують як процеси набуття цієї власності, так і особливості володіння та користування нею. Незважаючи на давню традицію історіографії історії Львова, початок якої сягає XVI ст., питання власності млинів і особливості їхнього функціонування дотепер не були предметом спеціального дослідження. До нашого часу жоден із львівських млинів не зберігся. Споруди усіх давніх млинів вздовж русла Полтви, незалежно від форми власності, були розібрані протягом 1869–1885 рр. під час випрямлення русла річки для подальшого її перетворення на міський каналізаційний колектор. Тому перед істориками поставала проблема локалізації цих промислових споруд. Саме цю проблему в контексті історії економічного розвитку міста в своїх роботах у різний час вирішували дослідники Р. Зубик, Я. Кісь, Й.Гронський, Р. Могитич, М. Долинська. Однак щодо особливостей юридичного статусу і функціонування млинів, які належали львівським парафіяльним храмам різних конфесій і монастирям, спеціальних досліджень не було ані в українській, ані у польській історіографії.

Метою цієї розвідки є аналіз процесу формування власності церковних установ на нерухоме майно. Об'єктом дослідження виступають млини, розташовані в межах львівських передмість (Краківського і Галицького) і найближчих приміських сіл. Предметом є рівень суспільних відносин та нормативно-правова база, що визначала права володіння та користування цими млинами.

Усі млини в межах львівських передмість, незалежно від форми власності, були дерев'яними (ймовірно, також і фахверковими) із низькими кам'яними фундаментами. Більшість львівських млинів були водяними і розташовувалися вздовж болотистих берегів р. Полтви. Таке розташування

утруднювало їх захоплення під час облог і давало можливість оборонцям міста швидко розібрати або спалити ці споруди. Лише у вересні 1672 р., внаслідок захоплення турками Кам'янця-Подільського і неочікувано швидкого наступу турецько-татарсько-козацьких військ, млини у східних і південно-східних міських околицях не встигли демонтувати або знищити. Це дало змогу татарам примусити місцевих селян дозбирати незібраний урожай зернових на приміських полях, безперешкодно змолоти зібране на борошно і цілком забезпечити хлібом війська, які вели облогу Львова [1, 13-14]. Під час облог Львова на території середмістя діяв кінний млин (*molendinum equoium*) – під Високим муром у кінці вул. Сербської, яким мали право користуватися усі, хто на той час перебував у місті [2, 51].

Як правило, церковні структури ставали власниками уже готових млинових споруд, а не будували нові на нових чи вільних ділянках берега Полтви чи її приток. На відміну від інших міст Західної та Центрально-Східної Європи, у Львові ніколи не існувало окремого цеху мельників. Тому усі мельники мали статус орендарів і працювали індивідуально у млинах світської або церковної власності. Виконання замовлень на помол зерна у церковних і монастирських млинах світським особам і отримання прибутку понад обумовлене у договорі оренди дозволялося, але лише на рівні приватних цивільно-правових актів [3, 1].

Серед церковних структур різних конфесій млинами на території львівських передмість володіли львівські каноніки римо-католицького кафедрального капітулу, а від 1675 р. і Львівська вірменська архієпископія. Львівські чоловічі монастирі Домініканського, Єзуїтського та Францисканського орденів, а також жіночі монастирі бенедиктинок, сакраменток і бригідок володіли млинами у своїх сільських (рідше приміських) маєтностях. Протягом XIV – другої половини XVII ст. на території львівських передмість було п'ять млинів церковного (римо-католицького) і один вірмено-григоріанського (від 1675 р. вірмено-католицького) підпорядкування. За своєю спеціалізацією ці млини були лише борошномельними, на відміну від млинів міської власності, які мали ширшу спеціалізацію – окрім борошномельних, також для помолу солоду, порохів та папірні. Подальше збільшення кількості млинів церковного підпорядкування відбулося з другої половини XVII ст.

Львівська православна (від 1700 р. – уніатська) архієпископія в межах передмість Львова млинами не володіла ані на правах власності, ані на правах оренди. Натомість монастирі єпархії володіли млинами безпосередньо у своїх сільських маєтностях, зазвичай здаючи їх в оренду шляхтичам, євреям або навіть селянам [4, 194]. Львівські православні (згодом уніатські) священники та ченці практикували помол зерна у міських млинах королівської власності (Королівському та Пекарському). Тут усім християнським клірикам, незалежно від конфесійної приналежності, традиційно гарантувалося право вільного помолу „без мірки та черги” [5, 267-268].

Церковні та монастирські млини були повністю звільнені від міського і державного оподаткування. Борошно, змелене у цих млинах, не зберігалось у міському шпихлірі (продуктовому складі). Лише за

розпорядженням монастирських адміністрацій щорічно після збору врожаю один або два мішки збіжжя традиційно дарувалися на користь міських жебраків [6, 4].

Найбільш поширеною формою використання млинів церковної власності у межах Львова була довгочасна оренда „на три доживоття” (*do trzyga dozywocia*) – на час життя трьох поколінь [3, 1]. Короткочасна за оренди інших підприємств в межах міста – стосовно церковних млинів не була поширеним явищем. Прибутки від передміських млинів і млинів у міських селах надходили до другої міської каси, кошти з якої йшли на утримання шляхів, мостів, оплату праці міських канцеляристів та інших службовців [7, 163]. Прибутки від млинів церковної власності до міської скарбниці не надходили, оскільки нерухомість на церковних землях була звільнена від усіх державних і місцевих податків. Працювали у млинах особисто мельники-орендарі разом із членами своїх сімей. Через невеликі розміри млинів (зазвичай із однією парою каменів) наймана праця використовувалася рідко. Камені для жорен усіх львівських млинів до другої третини XIX ст. виготовляли у селах Кам'янка Річицька і Верхрата (тепер Жовківського р-ну Львівської області) [7, 165].

Всього у Львові (Краківському та Галицькому передмістях) та міських селах у XVII ст. діяло 30 водяних і один вітряний млин. Серед них шість церковних млинів були лише водяними. Окрім млинів, індивідуальні потреби мешканців міста у борошні та крупах аж до кінця XIX ст. легально забезпечували 17 родин круп'ярів із приміського села Личакова [8, 99]. Вони працювали ручними млинками (зернотерками) або кератовими млинками – із механічним приводом, тягловою силою яких були коні.

Млини Краківського передмістя будувалися вздовж єдиного повноводного русла Полтви ще з XIV ст., причому більшість із них проіснували до кінця XVIII ст., що суттєво полегшувало дослідникам визначення місця розташування цих споруд. Їхнє існування фіксується у донаційних привілеях польського короля Казимира III (1333–1370) і Владислава Опольського (1372–1378), „Головним інвентарем ста ланів” (1608 р.) та „Йосифінською метрикою” (1788 р.).

Найдавніша писемна згадка про водяний млин в межах Львова (згодом у церковній власності) – т. зв. Млин Штехера (в межах Краківського передмістя) зафіксована в документі від 22 серпня 1352 р. [9, 24]. Цей млин був на місці сучасного будинку по вул. Лемківській, 13. Згідно з описом „Головного інвентаря ста ланів”, біля цієї споруди був шлюз (*upust*) для водовідведення із русла Полтви [10, 218-219]. Тоді власником цієї споруди була родина міщанина і колишнього львівського війта Матеуса Штехера [9, 24]. Окрім згаданого млина, у власності роду Штехерів перебували ставок і село Малі Винники разом із тамтешнім млином і корчмою [9, 25]. Згодом млин тодішнього його власника Грегора Штехера, згідно з королівським привілеєм Казимира III від 1368 р. і привілеєм Владислава Опольського від 1372 р., опинився у міській юрисдикції [5, 39]. Остання згадка приналежності млина родині Штехерів відноситься до 1423 р. [11, 13]. Зрештою цей млин перейшов у власність каноніків львівського кафедрального капітулу. Ймовірно хтось із останніх представників роду добровільно подарував споруду

млина на користь львівських каноніків. Однак документа, в якому саме році цей млин перейшов у церковну власність, не збереглося. Від середини XV ст. назва млина Штехера змінилася на млин Капітулу (інша назва – млин Каноніків).

Млин львівського католицького капітулу та інша власність цієї церковної структури стали предметом конфлікту між місцевими каноніками та львівським католицьким архієпископом Яном Одровонжем (1436–1450). Архієпископ намагався відібрати у капітулу не лише млин, але і села, якими володів капітул на правах колективної феодалної власності. Каноніки у конфлікті проти архієпископа підтримали львівську міську раду. Міські райці разом із місцевою шляхтою тоді організували конфедерацію проти рідного брата архієпископа – львівського старости Анджея Одровонжа, який відверто на шкоду місту зловживав владою, встановлюючи свавільні грошові побори з міщан [12, 23–24]. Судова справа між львівськими прелатами і міською владою вийшла навіть на міжнародний рівень і розглядалася під час Базельського собору (1431–1449) [13, 493]. У 1439 р. із Базеля слухання справи було перенесене до Флоренції, де на той час відбувалися засідання собору. Обидві сторони конфлікту наполегливо продовжували апелювати до собору. Спеціальна судова комісія собору визнала правоту львівського капітулу [9, 118–121]. Проте 9 лютого 1448 р. архієпископ відлучив від церкви не лише юридично підлеглий йому капітул, але і місто Львів [14, 159]. Однак львівські каноніки таки домоглися вирішення справи на свою користь. Архієпископ Я. Одровонж помер відлученим від церкви 3 вересня 1450 р., а того ж року церковне відлучення з міста було зняте [14, 167]. Наступний львівський архієпископ Ян Вонробка Стшелецький (1481–1488) також намагався заволодіти млином Капітулу. Обидві сторони конфлікту апелювали до тодішнього папи Сикста IV (1471–1484). Архієпископ, отримавши папське рішення, збожеволів і невдовзі помер [15, 150]. Надалі питання про власність цього млина між представниками львівського католицького кліру більше не піднімалося.

Іншим млином власності львівського капітулу, меншим за розмірами був капітульний млин у міському селі Волиця [16, 143]. Крім цих трьох млинів у межах львівських передмість, капітул до 1939 р. володів млинами у селах Зимна Вода і Годовиця (тепер Пустомитівського р-ну Львівської обл.), Вербіж (Миколаївського р-ну Львівської обл.). Володіння цими млинами повністю забезпечувало потреби львівських каноніків у борошні. Борошно із млинів заміських капітульних мастків поступово за потребою звозилося на територію підміської юридики св. Яна (територія між сучасним Проспектом Т. Шевченка і вулицями В. Стефаніка та М. Коперніка, яка складалася із 7 будинків із садами та городами поблизу). Тут місцеві партачі (нецехові ремісники) у пекарні випікали для каноніків хліб, булки та солодоші до церковних свят.

Окрім володіння млинами, представники римокатолицького капітулу, згідно з королівськими розпорядженнями, мали право безкоштовно отримувати певну кількість змеленого борошна у млинах міської або королівської юрисдикції. Зокрема, у 1512 р. як компенсацію львівській капітулі за нищення її володінь татарами король Сигізмунд I Старий надав

право канонікам безкоштовно брати третю мірку від Королівського млина на Краківському передмісті. Лише у 1643 р. львівські каноніки втратили це право за строком давності [17, 24].

Млин львівського костелу Марії Сніжної був розташований нижче за течією Полтви від млина Каноніків ближче до с. Збоїськ (на місці будинку по вул. Жовківській, 65), на лані, який належав згаданому костелу [18, 461]. Згідно зі свідченнями Дениса Зубрицького, млин біля приміського села Збоїськ близько 1352 р. записала на користь передміського костелу якась графиня Анна [19, 33]. Оскільки цей костел від XIII ст. був парафіяльним храмом німецької громади Львова, ймовірно і сама донаторка Анна була німкенєю за походженням. У 1395–1396 рр. млин цього приміського села був приводом до конфлікту львівського магістрату і місцевого плебана Яна Рутені. Галицький архієпископ Якуб Стрепа 14 грудня 1495 р. позбавив цього плебана права на млин і повернув споруду у власність міста. Згідно з угодою між архієпископом і Радою міста, млин у міському праві віддавався в оренду, а прибутки мали йти на потреби храму [20, 119–120]. Загалом у 1404–1412 рр. місто витратило на судові майнові спори із різними церковними інстанціями 800 золотих і 70 коп. грошів [21, 26].

До другої половини XVII ст. львівська вірменська громада володіла одним великим млином, який був розташований на місці двох сучасних будинків за адресами: вул. Насосна, 1 і Медова, 3 [10, 214]. Саме про цей млин і правила його оренди йдеться у королівському привілеї Сигізмунда I вірменській громаді Львова від 5 березня 1519 р. Згідно з умовами привілейної грамоти, якщо орендар млина мав прибуток понад оренду, цей прибуток мав належати орендареві [22, 234]. Також, згідно зі статутом львівської вірменської громади, заборонялося віддавати у заставу жорна і ручні млинки [22, 237]. Від 1630 р., за часів єпископа (від 1630 р. – архієпископа) Миколая Торосовича (1627–1681), ця промислова споруда стала власністю львівських вірменських архієпископів і перестала належати вірменській громаді загалом. М. Торосович через прийняття церковної унії з Римом, аж до збройних сутичок гостро конфліктував із львівською вірменською громадою. Тому після своєї перемоги у 1675 р. як моральну компенсацію він відібрав на користь церкви громадський млин. Влада міста, лояльна до інтересів прелата, зміні власності млина не перешкоджала. Станом на 1788 р. (час складання „Йосифінської метрики“) ця промислова споруда зафіксована як „Млин вірменського архієпископа“ (mBun JWP Arcybiskupa OrmiaDskiego) [10, 214]. Для вірменської церкви у Львові із невеликими храмами і монастирями та малочисельною місцевою паствою, саме цей млин був єдиним джерелом фінансування каноніків вірменського капітулу [23, 82].

На території Галицького передмістя у другій половині XVII ст. діяло 11 млинів, які були розташовані не вздовж єдиного річкового русла, а вздовж приток Полтви, перегороджених греблями. Тривалий час млин монастиря сакраменток поблизу Вороб'ячого ставу (одного з трьох на той час близько розташованих одне від одної штучних водойм) і монастирського костелу Шлюбу Пресвятої Діви Марії був єдиною промисловою спорудою церковної власності на цій території. Воду для ставків і млина

брали із джерела Пасіка, яке було одним із притоків Полтви. Вперше цей млин згадується як місцевий орієнтир у реєстрі поголовного податку за 1662 р. [10, 212]. Назва млина походила від одного із ставків, які простягалися вздовж північно-західної частини фасаду монастирського костелу.

Спроби обмеження королівською владою прав власності церковних структур на землі і нерухомість в межах Львова були рідкісним явищем. 18 липня 1444 р. польський король Владислав III (1434–1444) за кілька місяців до битви під Варною оголосив привілейну грамоту на користь львівського магістрату, згідно з яким усі міські церкви та монастирі були зобов'язані повернути усі землі та нерухомість із церковного у міське право [5, 99]. Однак після загибелі короля у листопаді під час битви це розпорядження не було виконане, бо жодного перерозподілу власності у місті та на його передмістях не відбулося.

Конфлікти, які існували між католицькими чернечими орденами у Львові, час від часу переносилися на території їхніх замських маєтностей, зокрема і на тамтешні млини. Наприклад, у 1680 р. на млин львівської римо-католицької капітули у с. Зимна Вода за наказом ректора львівської єзуїтської колегії Я. Нуцинського напали селяни – піддани єзуїтського фільварку, який був неподалік. Нападники знищили млин, забрали збіжжя, і зруйнувавши греблю, спустили став біля млина [24, 398].

У період політичної та економічної кризи Речі Посполитої у XVIII ст. церковні структури (зокрема чернечі ордени) іноді вдавалися і до прямого захоплення міської власності, зокрема млинів. У 1740 р. згідно зі звітом магістрату, ченці львівського домініканського монастиря Божого Тіла самочинно заволоділи млином на території Галицького передмістя, який на той час був у міській юрисдикції, проте був недіючим [25, 97]. Жодних санкцій проти домініканців міська влада не встигла застосувати – колишнім міським млином заволоділа римо-католицька капітула [25, 98]. Таким чином, в межах львівських передмість ця церковна структура стала володіти двома млинами, не рахуючи чотирьох млинів у приміських селах. Цей капітульний млин розташовувався на території, яка після 1777 р. стала Марійською площею (тепер Площа Адама Міцкевича), неподалік місця, де русло Полтви роздвоювалося і утворювало невеликий острів. У 1888 р. під час будови фундаменту Іпотечного банку (тепер – Площа Галицька, 16) тут було знайдено лотоки і добре збережене у річковому намুলі млинове колесо [8, 114].

В кінці XVIII ст. через війни, часті військові постої, епідемії та облоги львівське млинарство занепало і в межах замських околиць залишилося лише 12 діючих млинів [7, 165]. При цьому в межах територій, найближчих до львівського середмістя, не залишилося жодного. До другої чверті XIX ст. кількість діючих млинів зросла до 20 [7, 175].

З огляду на проведення австрійською владою секуляризаційної реформи в Галичині у 1783–1787 рр., усі діючі млини церковної власності на території львівських передмість були переведені у державну власність і надані у користування світських орендарів. Каноніки, парафіяльний клір і ченці усіх конфесій, отримуючи платню від державного Релігійного фонду, фактично перетворилися на

державних чиновників. Фіксовані державою і суворо контрольовані надзвичайно низькі ціни на продукти, робили невігідною організацію будь-якого окремого виробництва продуктів харчування і унеможлилювали організацію їхнього продажу. Наприклад, 1816 р. у Львові буханка трифунтового білого хліба коштувала 6 крейцерів, житній трифунтовий хліб – 3 крейцери, здоба – 0,5 крейцери [26, 25]. Наприкінці правління цесаря Франца I у 1834 р. ситуація стосовно цін не змінилася – як і у 1815 р. корець пшениці (64 кг) коштував 6 золотих ринських 13 крейцерів; жита – 3 зл.р. 53 крейц. [27, 2]. У церковній власності від початку XIX ст. до 1939 р. залишилися тільки 9 млинів у приміських селах, які належали міським римо-католицьким монастирям. Для того, щоб у нових соціально-економічних умовах зберегти рентабельність замських маєтностей, монастирські адміністрації та орендарі монастирських млинів на державному рівні отримали дозвіл виконувати замовлення світських осіб на помол зерна [28, 274].

Переведення усіх приміських млинів у світську власність не вирішувало гострої проблеми міста із постачанням борошна, яка виникла у першій половині XIX ст. У 1835 р. у річному звіті Губерніальної ради зазначалося, що місту потрібно 200 тис. центнерів борошна, а потужностей 20-ти міських млинів і 21-го млина у прилеглих селах і містечках для потреб міста не вистачає [7, 175]. У 1838 р. в умовах неврожаю довелося налагодити постачання міста привозним борошном та хлібом із Закарпаття і Буковини [29, 4]. У 1839 р. львівський магістрат прийняв рішення про побудову єдиного великого парового млина, за варшавським зразком, відхиливши проект побудови кількох вітряних млинів голландського типу на горі Високий Замок [30, 183]. На кілька десятиліть проблему постачання міста борошном було вирішено.

Таким чином, власність львівських церковних структур на млини в межах передмість Львова, незалежно від конфесійної приналежності, формувалася завдяки добровільним даруванням міщан або шляхти, а іноді навіть і захопленню цих промислових споруд громадської або міської власності.

1. *Materyaly do historyi oblezenie i obrony Lwowa w 1672 r. z dodaniem kilku szczegolow odnoszacych sie do zycia i spraw domowych Jana Eliasza z Laki Lackiego / Zebrane prez Z.L.Radziminskiego. – Krakow, 1884.*
2. *Najstarsza ksiega miejska 1382–1389 r. / Wyd. A Czolowski // Pomniki dziejowe Lwowa. – Lwow, 1892. – Т. 1.*
3. *Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДА України у Львові). – Ф 475. – Оп. 1. – Спр. 342.*
4. *Duch O. Jak mniszki gospodarowały? Gospodarka w prawosławnych i unickich monasterach zenskich eparchii lwowskiej i przemyskiej w XVII–XVIII wieku // Folwark–wies–latyfundiūm. Gospodarstwo wiejskie w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku / Pod redakcja J. Muszynskiej, S. Kazuska, J. Pielasa. – Kielce, 2009.*
5. *Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.) / Упорядник М. Капраль. – Львів, 1998.*
6. *ЦДА України у Львові. – Ф. 140. – Оп. 1. – Спр. 329.*
7. *Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму (XIII–XIX ст.). – Львів, 1968.*

8. Крип'якевич І. Історичні проходи по Львову. – Львів, 1992.
9. Akta grodzkie i ziemskie z czasow Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardynskiego we Lwowie, wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego (далі – AGZ). – Т. 1–24. / Pod red. B. Tatomira, X. Liskiego, A. Prochaski. – Lwow, 1868–1931. – Т. 2. 1870.
10. Долинська М. Історична топографія Львова XIV–XIX ст. – Львів, 2006.
11. Skoczek J. Studja nad patrycjatem lwowskim wiekow srednich. – Lwow, 1929.
12. Prochaska A. Lwow a szlachta // Biblioteka Lwowska. – Т. 24. – № 5. – Lwow, 1919.
13. Concilium Basiliense. Aus 8 Bänden. Die Protokolle des Concils 1440–1443 aus dem Manuale des Notars Jacob Hьglin / Hrsg. v. H. Herre // Concilium Basiliense. Studien und Quellen zur Geschichte des Concils von Basel herfusgegeben mit unterstьtzung der Historischen und Antiquarischen Gesellschaft von Basel. – Basel, 1910. – В. 7: Protokolle des Concils 1440–1443.
14. AGZ. – 1875. – Т. 5.
15. AGZ. – 1878. – Т. 7.
16. Kretosz J. Organizacja archidiecezji Lwowskiej obrzadku lacinskiego od XV wieku do 1772 roku. – Lublin, 1986.
17. ЦДДА України у Львові. – Ф 52. – Оп. 1. – Спр. 363.
18. Zubyk R. Gospodarka finansowa miasta Lwowa w latach 1624–1635. – Lwow, 1930.
19. Зубрицький Д. Хроніка міста Львова. – Львів, 2006.
20. AGZ. – 1872. – Т. 3.
21. Кметь В. Діяльність Галицького латинського архієпископа Якуба Стрени (1391–1409) // Львів: місто, суспільство, культура. Спеціальний випуск Вісника Львівського університету. Серія історична. – Т. 3. – Львів, 1999.
22. Привілеї національних громад міста Львова XIV–XVIII ст.: Збірник документів / Упорядник М. Капраль. – Львів, 2000.
23. Kretosz J. Archidiecezja Lwowska obrzadku lacinskiego w okresie jozefinizmu (1772–1815). – Katowice, 1996.
24. Jozefowicz J. T. Kronika miasta Lwowa od roku 1634 do 1690 Kronika miasta Lwowa od roku 1634 do 1690 obejmujaca dzieje dawnej Rusi Czerwonej a zwBaszcza historia arcybiskupstwa lwowskiego w tezej epoce / Tlum. M. Piwocki. – Lwow, 1854.
25. ЦДДА України у Львові. – Ф 52. – Оп. 1. – Спр. 229.
26. Bialynia-Cholodecki J. Lwow po Kongresie Wiedenskim (1815–1823). – Lwow, 1930.
27. Gazeta Lwowska. – 1834. – № 22.
28. Patent o melnikach i ich obowiazkach // K. k. k. Majestdt Franz des Zweiten politische Gesetze und Verordnungen fьr die Цsterreichischen, Bьhmischen und Galizisschen Erbländer. Auf allerhьchsten Befehl. – Wien, 1814. – В. 42.
29. Gazeta Lwowska. – 1838. – № 5.
30. ЦДДА України у Львові. – Ф 146. – Оп. 78. – Спр. 331.

